

Welkom wolf!

De wolf is terug!

De voorbije jaren zetten wolven opnieuw poot op zowel Belgische als Nederlandse bodem, en dat na een afwezigheid van ruim anderhalve eeuw. Lopen er binnenkort weer roedels wolven in onze bossen en moeten we schrik hebben om 's avonds een wandeling te maken? Brengt de terugkeer van ons grootste inheemse roofdier het Roodkapjes-trauma in ons naar boven, of geven we hem een eerlijke kans?

Helemaal onverwacht waren de eerste wolvenwaarnemingen in de Lage Landen niet, want de terugkeer van de wolf was perfect voorspeld. Nadat hij al delen van Duitsland en Frankrijk had heroverd en bleek te gedijen op minder dan 100 km van onze grenzen, was het slechts een kwestie van tijd vooraleer de wilde wolf ook de dichtst bevolkte regio van Europa zou binnentrekken.

Wat ruist daar...?

In 2011 werd de eerste wolf op Belgische bodem waargenomen in de uitgestrekte natuur rondom Gedinne. Na een paar onzekere meldingen in de daaropvolgende jaren kreeg ook Nederland in 2015 een eerste zekere wolf op bezoek. Die kwam aangelopen vanuit Duitsland, doorkruiste de provincies Drenthe en Groningen, en verdween een week later weer naar Duitsland...

Meteen zijn heel België én Nederland in de ban van de wolf. De bescheiden voorhoede heeft zich alweer teruggetrokken achter onze grenzen, maar terugkomen doen ze zeker!

Welkom wolf!

Landschap vzw, IFAW en Wolven in Nederland zijn blij met de terugkeer van de wolf. Als de wolf zich hier weer thuis voelt, dan is dat de kroon op het natuurbeleid. Ook ecologisch is het belangrijk, want de wolf houdt de populaties van zijn prooidieren in conditie en heeft een heilzame invloed op het hele ecosysteem. Zo'n topjager ontbreekt al veel te lang in onze natuur.

Zowel in Nederland als België is er een website die alle informatie over wolven bundelt:

- Nederland: www.wolveninnederland.nl
- België: www.welkomwolf.be

Door mythes te ontkrachten en correcte voorlichting te geven, willen we er voor zorgen dat wolven hier oprecht welkom zijn. Na eeuwen afwezigheid is het uiteraard wel even wennen, maar in onze buurlanden is al aangetoond dat wolven en mensen vredig kunnen samenleven.

Misjel Decleer

Even voorstellen

Waar je ook bent op Aarde, overal staat aan de top van de voedselketen een indrukwekkend roofdier. In Europa is deze rol weggelegd voor wolven en beren.

Een Europese wolf heeft een krachtige hals, sterke borstkast en slanke buik, en staat hoog op zijn krachtige poten. Noordelijke - bijvoorbeeld Scandinavische - wolven zijn merkbaar groter en krachtiger dan zuidelijke - bijvoorbeeld Iberische - wolven. Vrouwtjes zijn doorgaans wat kleiner en lichter dan mannetjes.

Onze inheemse wolf heeft een grijze vacht, met een rossig bruine kleur op rug, kop en oren. Er zijn echter geografische kleurvariaties en ook de verschillen tussen individuele wolven zijn groot. Een wilde wolf heeft een witte plek (een 'masker') rondom de mond en neus, lichte wangvlekken, lichte vlekken aan beide zijden van de hals en een donker zadelvormig patroon op de rug.

Wolven zijn dag- en schemerdieren, maar door felle bejaging zijn ze er in veel gebieden een nachtelijke levenswijze op na gaan houden. De wolf is een goede loper en een prima zwemmer. Hij kan zich snel verplaatsen, met een topsnelheid tot 50 km/u.

Roedeldier

Wolven zijn sociale dieren die in familiegroepen of 'roedels' leven die strikt georganiseerd zijn en geleid worden door een alfa-manetje en -vrouwje. Gewoonlijk hebben zij het alleenrecht op de voortplanting. De overige dieren in het roedel zijn doorgaans de welpen van dit jaar en de inmiddels volgroeide jongen van het vorige jaar. De nakomelingen van het alfapaar blijven hooguit twee jaar in

het roedel. Bij een gemiddelde van 4 overlevende jongen per jaar zal een Europees wolvenroedel dus uit maximaal tien dieren bestaan.

Huilen

De wolf kent een grote verscheidenheid aan expressiemogelijkheden. Het bekende huilen is vooral bedoeld om te communiceren over langere afstanden, tot tien kilometer ver.

Territorium

Het leefgebied van een roedel is in Europa ruwweg 200 vierkante kilometer groot. De exacte omvang van het territorium hangt onder meer af van het voedselaanbod. Een roedel verdedigt zijn territorium tegen andere wolven. Een wolventerritorium ligt niet vast, maar

BELGIË

IDENTITEITSKAART

BELGIQUE

CARTE D'IDENTITE

BELGIEN

PERSONALAUSWEIS

BELGIUM

IDENTITY CARD

Naam / Name

Voornamen / Given names

Canis lupus Wolf

Kop-romplengte

Schouderhoogte

Hoofdkleur

Gewicht

Opvallende kenmerken

Topsnelheid

Verplaatsing

Voedsel

Roedelgrootte

Territorium

Levensverwachting

80 - 160 cm / Staart 30 - 50 cm

65 - 80 cm

grijs, variabel

20 - 80 kg

hoog op poten, krachtig, slanke buik,
wit masker rond mond

50 km/u

50 - 80 km / nacht

3 - 4 kg / dag

max. 10

200 km²

10 jaar

Handtekening van de houder / Holder's signature

verschuift naargelang de dominantie van het roedel ten opzichte van andere roedels, de vestiging van nieuwe roedels of het verdwijnen van oude.

Zwerwers

Doorgaans verlaten jongvolwassen wolven het geboorteroedel in het tweede levensjaar. Ze gaan dan zwerven, op zoek naar een geschikt nieuw leefgebied en een niet-verwante partner waarmee ze een nieuw roedel kunnen starten. Eenzame wolven op zoek naar een partner of nieuw territorium kunnen grote afstanden afleggen. Op één nacht overbruggen ze 50 tot 80 kilometer. In Duitsland zijn nieuwe vestigingen op 200 à 300 kilometer van de bekende roedels niet ongewoon. Uitzonderlijk worden ook afstanden van meer dan 1.000 kilometer afgelegd om een nieuwe stek te vinden. Dat betekent dat zwervende wolven eender waar in Europa plots kunnen opduiken!

Er zijn niet veel barrières die wolven tegenhouden. Wolven zijn goede zwemmers en uitstekende lopers. Ze kunnen rivieren, snelwegen en dicht bevolkte gebieden kruisen en maken daarbij ook gebruik van wegen, spoorlijnen, tunnels en bruggen.

Jager op groot en klein wild

Een wolf jaagt op allerlei prooidieren: van grote prooien als wisenten, elanden, edelherten, reeën en everzwijnen over bevers, haasachtigen en vogels tot kleine knaagdieren als ratten en muizen. In roedelverband wordt bij voorkeur gejaagd op grotere hoefdieren, maar in de dichtstbijzijnde populatie in Duitsland jagen wolven in hun eentje. Ze eten daar vooral reeën en af en toe een jong edelhert of een jong zwijn.

Waar natuurlijke prooien erg schaars zijn, hebben wolven geleerd om te overleven op aas, afval en vee. Hoewel wolven de voorkeur geven aan natuurlijke prooi, worden dus ook gemakkelijk bereikbare schapen en geiten door wolven gepakt. Met een aantal eenvoudige maatregelen kan het verlies van vee echter voorkomen worden.

Van alle markten thuis

Wolven komen voor in heel uiteenlopende leefomgevingen. Van woeste toendra's, steppen en prairies tot dichte bossen, van laagland tot ruige gebergtes, overall past de wolf zich aan. Ook in door mensen ingerichte en gedomineerde landschappen kunnen wolven goed gedijen. Bij onze Duitse burens leven wolven in productiebossen, tussen bruinkoolmijnen en

maïsakkers, maar ook in kleinschalige landbouwlandschappen en op uitgestrekte militaire domeinen.

In Roemenië illustreren wolven hun extreme aanpassingsvermogen. Een roedel zwerft er 's nachts door Brasov, een stad met 350.000 inwoners. De dieren snuffelen in vuilcontainers en jagen in de plantsoenen op konijnen.

Wolvensporen

Een pootafdruk van een wolf lijkt op die van een grote hond en is 8 tot 10 cm lang. De afdruk van een wolf is wat meer ovaal dan die van een hond (die is rond) en er is meer ruimte tussen achter- en voortenen. In draf zet een wolf zijn achterpoot precies in de afdruk

van de voorpoot. Doorgaans staan pootafdrukken van een wolf in een mooie rechte lijn, iets wat bij honden zelden het geval is.

Keutels van wolven bevatten erg veel kalk, botresten en haren van hun prooidieren. Omdat wolven hun keutels gebruiken om hun territorium te markeren, laten ze die vaak achter op kruispunten, op kleine heuveltjes en op andere opvallende plekken.

Wolven aan de top!

Als toppredator oefent de wolf een grote invloed uit op het ecosysteem. Niet zozeer rechtstreeks door de aantallen prooidieren te reduceren, maar indirect door de zogenaamde 'ecologie van de angst'. Grazende prooidieren mijden plekken waar wolven komen of waar ze extra veel gevaar lopen. Daar krijgen ruigte en bosverjonging een kans. Zo kunnen wolven een sleutelrol spelen in een ecosysteem zonder de aantallen prooidieren noemenswaardig te beïnvloeden.

Minder gezonde dieren zullen eerder ten prooi vallen dan gezonde dieren, waardoor de populatie van de prooidieren juist in conditie gehouden wordt. Zolang de prooi de vrijheid heeft om te migreren, zijn wolven al helemaal niet in staat om hun prooidieren uit te roeien.

Dood doet leven

Aaseters profiteren van de constante aanvoer van verse kadavers. In het buitenland doen onder meer gieren hun voordeel met de prooiresten van wolven. Bij ons zouden bijvoorbeeld raaf, buizerd, zeearend, roek, vos en das een brokje kunnen meepikken.

Er blijft altijd iets over voor andere dieren. Bob Luijckx

rode wouw

zeearend

monniksgier

kraai

Waar de
groeit h
grazers
er wegt

Tal van aaseters profiteren van
de prooi-resten van de wolf

Vee dat buiten loopt is veiliger m
waakhonden en achter schrikdra

wild zwijn

Een wolveroedel bestaat uit een ouderpaar,
hun welpen en jaarlingen. Na twee jaar zoeken
de jongen een eigen territorium

ekster

raaf

kaasjeskruid

morgenster

Met wolven in de buurt krijgen grazers niet
de kans om alles op te eten. Doordat kruiden
en struiken de ruimte krijgen ontstaat een
gevarieerd landschap

argusvlinder

agrimonie

De wolf

en zijn sleutelrol in de natuur

De wolf woont
in het bos omdat
het als hert en ree
kan overleven

Geniet, maar houd
afstand

met
aad

edelhert

jong zwijn

ree

Wolven voorkomen massale wintersterfte onder hoefdieren
omdat ze eerder al de zwakke dieren eruit halen

grasmus

wulp

hondsroos

Vossen en andere middelgrote roofdieren
mijden wolven zodat weidevogels en
konijnen lokaal meer kansen krijgen

kneu

konijn

meidoorn

Terug van weggeweest

Oorspronkelijk kwamen wolven overal in Europa voor, ook in België en Nederland. In een ver verleden was er ontzag voor wolven en hun efficiënte jacht, en mensen hadden weinig last van ze. Maar naarmate de bevolking groeide en er steeds meer schapen en ander vee werden gehouden, nam het aantal conflicten tussen mens en wolf toe.

Genadeloos vervolgd

Gaandeweg zagen mensen wolven steeds meer als bedreiging of concurrent. De dieren werden alsmaar intensiever vervolgd.

Omstreeks 1800 kwamen wolven nog in redelijke aantallen bij ons voor. In het begin van de 19de eeuw vormden wolven in de

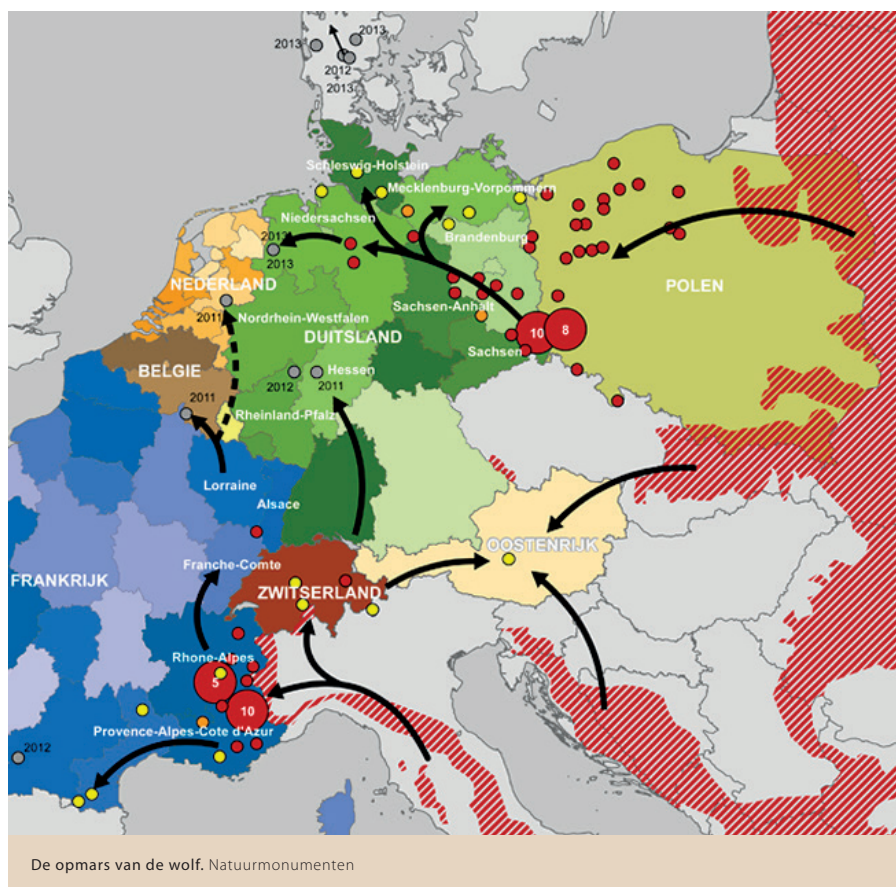
buitenwijken van Brussel nog een 'serieus probleem', maar al in 1815 waren ze bijna allemaal verdwenen. Na 1840 waren er nauwelijks nog waarnemingen in België. Hetzelfde verging het de wolf in Nederland. In 1869 werd de laatste wolf bij Schinveld in Zuid-Limburg gezien en mogelijk in 1897 nog eentje bij Heeze in Noord-Brabant.

Door intensieve vervolging was de wolf eerder al uit grote delen van Nederland verdwenen.

In de rest van Europa was het niet anders. Uiteindelijk werd de Europese wolf teruggedrongen tot het voormalige Oostblok en de gebergtes van Italië, Spanje en Portugal.

Betere tijden

Naarmate het platteland minder intensief gebruikt werd en de Europese bevolking zich in toenemende mate ging concentreren in grote steden, ontstond opnieuw meer ruimte voor echte natuur, en dus ook voor de favoriete prooidieren van de wolf. Tegelijk werden zowel de wolf als zijn prooi minder bejaagd door de mens, en zo kreeg

de wolf terug een klein beetje ademruimte.

Na jaren van vervolging en achteruitgang is de wolf nu op tal van plaatsen weer in opmars en herovert hij delen van zijn voormalig leefgebied. In heel de Europese Unie geniet de wolf tegenwoordig een beschermde status als bedreigde diersoort, een stukje biodiversiteit en ergoed dat we moeten koesteren in plaats van vernietigen.

Cultuurvolger

Maar ook de wolf zélf maakte een veranderingsproces door: waar hij vroeger de mens schuwde en teruggetrokken leefde in woeste natuurgebieden en moeilijk toegankelijke gebergtes, gaat hij menselijke aanwezigheid niet langer uit de weg. Steeds vaker vestigen wolven zich in door mensen gedomineerde cultuurlandschappen en profiteren ze van alles wat hun grootste vijand hen – doorgaans ongewild – verschaft.

Spectaculaire comeback

Op ons continent zijn er nu pakweg 20.000 wolven, waarvan ongeveer 10.000 in het Europees gedeelte van Rusland. De bestaande kerngebieden groeien jaarlijks verder uit en vanuit deze kerngebieden verspreiden jongvolwassen wolven zich alle kanten op. Vaak

over korte afstand, maar geregeld ook over zeer lange afstanden.

Inmiddels hebben alle landen in Europa weer wolven op hun grondgebied, uitgezonderd de Benelux.

Wolven in de Lage Landen?

België, Nederland en Luxemburg zijn de laatste Europese landen die nog niet door de wolf heroverd zijn, maar dat is slechts een kwestie van tijd...

Duitsland: ééngemaakt wolgebied

In 1998 werd er in de Oost-Duitse regio Lausitz, ten zuidoosten van Berlijn, een eerste roedel wolven vastgesteld. Sindsdien is de populatie hier gestaag toegenomen. In Duitsland zijn er al enkele tientallen wolvenroedels en territoria van solitaire wolven, tot zelfs op een steenworp van de Nederlandse grens. Stilaan is er weer sprake van een omvangrijke Duits-Poolse

wolvenpopulatie. Buiten de vaste territoria worden geregeld jonge zwervende wolven waargenomen.

Frankrijk geherkoloniseerd

Sinds 1992 zijn er waarnemingen van wolven in het zuidoosten van Frankrijk. DNA-analyse heeft aangetoond dat deze dieren afkomstig zijn van de Italiaanse populatie. Vanuit Italië zijn ze de Alpen over getrokken. Ze hebben inmiddels Oostenrijk, Zwitserland,

Zuid-Duitsland en de Franse Vo-gezen bereikt. Ze naderen nu ook Luxemburg en België.

Wolven op loopafstand

Franse en Duitse wolven zijn dus al opgerukt tot aan onze grenzen, maar het is net zo goed mogelijk dat er morgen een wolf rechtstreeks vanuit de Karpaten komt aangelopen... De kans op het verschijnen van zwervende jongvolwassen wolven in België en Nederland wordt met de dag groter.

Prima wolvenland

Dat wolven in België en Nederland kunnen overleven, is zo goed als zeker. Wolven mijden het cultuurlandschap niet en laten zich vooral leiden door het voorkomen van prooidieren zoals ree, damhert, edelhert en wild zwijn. De Ardennen zijn zonder meer een potentieel leefgebied voor de wolf, maar de aanwezigheid van een dichte populatie reeën maakt wellicht ook Vlaanderen en Nederland tot een aantrekkelijk actieterrein.

Cultuurlandschappen zijn geen enkel probleem voor de wolf. Bob Luijckx

Bob Luyck

Wolven en mensen

De terugkeer van de wolf in België en Nederland zou voor de natuur een verrijking zijn. En we hoeven ons niet ongerust te maken: wolven en mensen kunnen prima met elkaar samenleven.

Wolven en vee

Hoewel wolven een voorkeur hebben voor wilde hoefdieren, worden soms ook gemakkelijk bereikbare schapen en geiten door wolven gepakt. Nochtans zijn er efficiënte manieren om ons vee tegen wolven te beschermen. Denken we maar aan 's nachts ophokken, schrikdraad en speciale hondenrassen als bewakers van het vee. Het zijn dan ook vooral slecht be-

schermde dieren die door wolven worden aangevallen.

Hoe boos is de wolf?

Allemaal kennen we sprookjes waarin een boze wolf de hoofdrol speelt. Al van in onze kinderjaren bepalen dergelijke verhalen ons beeld van de wolf. De belangrijkste aanleiding voor straffe wolvenverhalen was de hondsdelheid die tot 1900 nog bij Europese wolven

voorkwam. Tijdens de laatste fase van deze ziekte verliest een wolf alle angst en kan hij bijtend rondtrekken. Tegenwoordig is Europa vrij van hondsdolheid. Aanvallen op mensen komen sindsdien niet meer voor.

prooischema van een wolf, zodat van een gezonde wolf in de vrije natuur in principe geen enkel gevaar uitgaat. Zolang je een wolf niet in het nauw drijft, heb je niks te vrezen.

Geen mensenvlees

De mens – en zeker een volwassene – behoort niet tot het normale

Ook roodkapje heeft niets te vrezen (1845).

Wolf gezien?

De kans dat je een wolf in zijn leefgebied echt te zien krijgt, is heel erg klein. Mocht je zelf ooit oog in oog staan met een vermoedelijke wolf, besef dan eerst en vooral dat er mensen zijn die voor zulke ervaring veel geld zouden neertellen... Tegelijk: blijf rustig! Blijf staan, hou voldoende afstand, of wandel rustig en zelfverzekerd van het dier weg. Er is absoluut geen reden tot paniek.

Probeer, voordat het dier waarschijnlijk snel weer verdwijnt, een foto te maken!

De kans is veel groter om een wolf vanuit een auto te zien als die een weg of een akker oversteekt. Maar toegegeven, de kans dat je effectief een wolf in de kijker krijgt in de Lage Landen, is voorlopig nog heel erg klein.

Maar wat vandaag nog ongewoon is, is dat morgen misschien niet meer. Want de vraag is al lang niet meer óf de wolven eraan komen, alleen nog wannéér ze eraan komen. Wees voorbereid!

Waarnemingen van vermoedelijke wolven (maar ook lynx en goudjakhals, twee andere nieuwkomers) zijn welkom bij het Meldpunt Wolven:

Wolf in België:
wolven@landschapvzw.be
+32(0)495-32 53 30

Wolf in Nederland:
www.wolveninnederland.nl/
wolf-gezien

Ook waarnemingen van lynxen (Bob Luijckx) en goudjakhalzen (Miha Krofel) - de andere aankomende nieuwkomers - zijn welkom.

Colofon

Uitgave Landschap vzw

Jan Loos
Doornstraat 29
BE-3370 Boutersem
www.landschapvzw.be

Vormgeving Natuurportret

© 2016 Landschap vzw

Partners

IFAW

Het IFAW (International Fund for Animal Welfare) werd in 1969 opgericht om wereldwijd bedreigde dieren, populaties en leefgebieden te redden. Via projecten in meer dan 40 landen zet het IFAW zich in voor dieren in nood: huisdieren, vee en wilde dieren, maar ook dieren die als gevolg van een natuur- of milieuramp in de problemen komen. Daarnaast wil het IFAW populaties redden die door wreedheden van mensen of door andere oorzaken dreigen te verdwijnen.

www.ifaw.org

Wolven in Nederland

Wolven in Nederland streeft naar een conflictarm samenleven met wolven. Wolven in Nederland is een samenwerking van Natuurmonumenten, ARK Natuurontwikkeling, FREE Nature, Koninklijke Jagersvereniging, IVN, IFAW, Studio Wolverine, Rewilding Foundation en de Zoogdierverseniging.

www.wolveninnederland.nl

Landschap vzw

Landschap vzw, de initiatiefnemer achter de voorlichtingscampagne over wolven in België, is een frisse nieuwe natuurvereniging voor Vlaanderen, de Ardennen, Nederland en de buurregio's. We organiseren kwaliteitsvolle natuurbeleving en willen concrete natuurbehoudsprojecten ondersteunen. Daarbij hebben we aandacht voor ALLE natuur, ongeacht de eigenaar of terreinbeheerder.

LANDSCHAP is ons fraai natuurtijdschrift en het driemaandelijks ledenblad van Landschap vzw. LANDSCHAP combineert pakkende beelden van de beste natuurfotografen met inhoudelijke bijdragen over soorten en ecosystemen. In elk nummer brengen we ook reportages over unieke, toegankelijke natuurgebieden in Vlaanderen, de Ardennen en Nederland. Van de canyons van de Viroinvalllei over de sahara van De Westhoek tot de jungle van de Hollandse Biesbosch: elk nummer bevat 3 wandelkaarten en suggesties voor een onvergetelijke daguitstap! Met een frisse vormgeving en een goed evenwicht tussen tekst en beeld nodigt LANDSCHAP echt uit om gelezen te worden.

Als lid van Landschap vzw kan je - met het hele gezin - gratis deelnemen aan geleide wandelingen, beversafari's en andere activiteiten. Je geniet ook voorrang en een speciaal ledentarief op bijzondere activiteiten met een unieke natuurbeleving: zeehonden spotten, bruinvissafari's, dassen kijken, hertenbronstexcursies, oehoe-observaties, boomkikkerwandelingen, orchideeënwandelingen, etc. Daarnaast geniet je 10% ledenkorting op fotografieworkshops en fotosafari's.

Tal van partners verwennen de leden met extra kortingen. Zo krijg je ledenkorting op natuurboeken en reisgidsen, natuurreizen, verrekijkers en telescopen, overnachtingen in B&B's in volle natuur, etc.

Lid en abonnee word je door overschrijving van 22 euro op rekening BE70 0688 9316 6125 (BIC = GKCCBEBB) van Landschap vzw, Doornstraat 29 in BE-3370 Boutersem, met vermelding 'nieuw lid via wolvenbrochure'.

www.landschapvzw.be

www.welkomwolf.be

